IAŞII ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1898

VIORICA TEIŞANU

Gazetele ieşene anunţau în preajma zilei de 3 mai 1898 : „Se împlinesc 50 ani de la epocala adunare de pe Cîmpia Libertăţii a românilor transcarpatini". Străvechiul oraş, în primăvara anului 1898, era în plină efervescenţă patriotică unionistă : *Liga Culturală a tuturor românilor* lansează un manifest, publicat de presa ieşeană la 20 aprilie :

„Cetăţeni ! Anul acesta se împlinesc 50 de ani de cînd românii de peste Carpaţi se adunară în număr de peste 40.000 pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj şi cerură respectarea drepturilor lor naţionale. E o datorie sfîntă pentru noi să ne aducem aminte de 3 mai 1848 şi să sărbătorim cu toţii actele iluştrilor bărbaţi care s-au jertfit pentru cauza dreaptă a naţiunii române. Cultul oamenilor mari ai unui neam este o dovadă că generaţiunile prezente vor să continue opera începută de părinţii lor.

Ne adresăm vouă, iubiţi concetăţeni, şi vă rugăm a lua parte la serbarea acelei zile. Îndeosebi invităm la această serbare tinerimea care e menită să ducă mai departe opera de regenerare naţională, începută pe Cîmpia Libertăţii de la Blaj. Să sărbătorim.. demn şi măreţ aniversarea acestei zile scumpă tuturor românilor, dovedind prin aceasta lumii culte şi civilizate, că naţiunea română e conştientă de misiunea ce are de îndeplinit la Carpaţi, Dunăre şi Marea Neagră".

În fruntea Ligii Culturale se aflau rectorul universităţii ieşene, Nicolae Culianu, profesorii Aron Densuşanu, Teodor Burada, Petre Grăniceanu, colonelul Gheorghe Teişanu, şeful Statului Major al Corpului IV Armată din localitate[1] şi alţii. Comitetul Ligii, în unire cu Comitetul studenţesc, a pregătit aniversarea aceasta pentru a-i da o amploare şi o măreţie demnă de fapta aniversată.

La 17 aprilie 1898, sub auspiciile Ligii, se organizează o festivitate, relatată pe larg de ziarul „Evenimentul" din 19 aprilie : „A fost o adevărată sărbătoare.. a răsunat sala Teatrului Naţional de vorbe dragi oricărui are simţire română neprihănită şi fiecare a putut, o clipă măcar să trăiască idealul scump nouă tuturora. În superbe alegorii reprezentate în tot ce Universitatea are mai inteligent şi mai drăgălaş, s-a întrupat şi realizat cîteva momente care rămîne-vor neuitate tuturora: *Visul românilor...* Sala plină, arhiplină; era ceva deosebit în publicul acesta ; se observa că nu e adunat pentru un spectacol obişnuit. Costume ţărăneşti printre elegante toalete

---

[1] *Gheorghe Teişanu* (1859—1910) s-a născut dintr-o familie modestă, a cărei obîrşie era în com. Teişani—Prahova. Tatăl său, Dumitru, era proprietarul unei librării în Ploieşti, iar mama, Anastasia, descindea dintr-o familie de luptători greci din 1821. Al cincilea din cei şapte copii, Gheorghe Teişanu, şi-a făcut studiile la Şcoala militară din Iaşi. La vîrsta de 18 ani participă ca voluntar la războiul pentru independenţă 1877—1878, cîştigîndu-şi gradele, fiind decorat. În perioada 1883—1884 este trimis de stat ca bursier la Şcoala superioară de război din Bruxelles. Întorcîndu-se în ţară, a fost numit ca şef de Stat Major de Brigadă şi de Divizie la Roman, apoi la Turnu Severin, al Corpului IV Armată din Iaşi, apoi comandant al Regimentului 12 „Cantemir" Bîrlad şi comandant al Brigăzii din Galaţi. În 1895, generalul Pilat îl caracteriza astfel : „Distins ofiţer de Stat Major, are cunoştinţe largi şi serioase asupra artei militare. Inteligent, demn, foarte conştiincios în servici şi cu o purtare exemplară". În urma unui grav accident în timpul unei parăzi, col. Gh. Teişanu rămâne invalid în 1905. (Informaţii biografice de la autoarea prezentului material, fiica colonelului Gh. Teişanu n.r.).

LIGA PENTRU UNITATEA CULTURALA A TUTUROR ROMANILOR
SECŢIUNEA IAŞI

Teatru Naţional

MARE REPRESENTAŢIE EXTRAORDINARA

sub

Binevoitorul patronaj al Dómnelor:

[illegible]

Iaşi 17 Aprilie 1898.

Colonelul Gh. Teişanu (1859—1910).

lampioane electrice tricolore, tablouri cu subiecte istorice așezate ad-hoc în foyer. Toate denotau că reprezentația nu e obișnuită. Loja Comitetului teatrului a fost abandonată artistelor, artiste numai pentru o singură dată, atît de scurtă sară. Corul sf. Spiridon condus cu atita măiestrie de Titus Cerne, face începutul și dezlănțuie aplauze furtunoase ale serii cu veșnicul, întineritul *Deșteaptă-te române*. Urmează un program de cîntece și recitări patriotice, iar în partea a doua

Partea III.

UN VIS

[illegible] în versuri, într'un act, cu trei tablouri vii

Musica compusă de dl. Cap. Lebrș.

Persoanele:

TABLOURILE VII:

Romania	D-ra Studentă Florica Ureche
[illegible]	„ „ Elena Densusianu
[illegible]	„ „ Virginia Neculcea
[illegible]	„ „ Lucreția Menciu
[illegible]	„ „ Lucreția Neculcea
[illegible]	„ „ Adriana Cullianu
[illegible]	„ „ Maria Popescu
[illegible]	„ „ Iosefina Casacinra
[illegible]	„ „ Ortansa Georgescu
[illegible] Romaniei	„ „ Octavia Gall
[illegible]	Studenții Frații G. și [illegible] I. Botez

PIESA:

[illegible], cîntată de	D-ra Ortansa Mihailescu cu acomp. de orchestra
[illegible]	Dl. G. Cîrjă
[illegible]	D-na V. Cuzinski
[illegible]	D-rașoal. Iosefina Casacinra
[illegible]	„ „ Ortansa Georgescu
[illegible]	„ „ Octavia Gall

Intract

Partea IV.

MUREȘANCA

[illegible], executat de personalul artistic al teatrului național sub conducerea d-lui P. S. Alexandrescu.

Inceputul la 8½ sara precis.

Comitetul.

o piesă în două acte *Jurămîntul lui Horia*, primită de public cu furtunoase aplauze. În piesa a doua cu caracter național mai pronunțat.., cu țărani, dl. Cîrjă (Visătorul) are un vis, în care vede timpul cauzei române : unirea tuturor provinciilor subjugate. Hora tuturor acestor surori, unirea lor, au de partea lor „Dreptatea" și „Bunul Geniu" al României. Succesul acestui tablou vivant a fost așa de mare, încît publicul a chemat pe autor. După cîteva momente de ezitare, dl. colonel Gh. Teișanu apare de două ori, întrucît el era autorul. În urmă, „Mureșanca" încheia serbarea".

Toate ziarele ieşene din luna aprilie 1898 au scris despre pregătirile pentru ziua de 3 mai, iar mişcarea a luat proporţii din ce în ce mai ample :

„Din Iaşi se denunţă un fapt de o extremă şi nejustificată asprime. Colonelul Teişanu, şeful Statului Major al Corpului IV Armată, a fost pedepsit cu 60 zile închisoare în nişte împrejurări care au revoltat pe ieşeni. S-a jucat deunăzi la Iaşi, cu ocazia reprezentaţiei în folosul Ligii Culturale, o scenetă datorită colonelului Teişanu. Publicul a silit prin aplauze nesfîrşite ca autorul să apară o clipă pe scenă. În urma unor intervenţiuni diplomatice, domnul Sturza a cerut şi a obţinut pedeapsa colonelului Teişanu. În urma celor arătate de noi azi, el se află depus în arestul ofiţerilor din cazarma jandarmilor pedeştri. Un colonel, după legile militare, pentru prestigiul armatei, se arestează în casă şi nicidecum cu subalternii săi"[2].

Aspect din spectacolul cu piesa „Un vis" de Gh. Teişanu.

Alte mărturii privind evenimentul : „Ziua de 3 mai care ar trebui anul acesta să fie semnalul bucuriei întregii suflări româneşti, care ar trebui să fie preludiul unei grabnice concentrări a tuturor românilor, care azi ar trebui să fie ziua mult aşteptată în care să ne putem, noi românii, întinde mîna unuia la alţii peste hotare, ziua aceasta de 3 mai va fi o zi tristă pentru toţi. Acuma cînd această aniversare se apropie, aniversare care a redeşteptat în piepturile tuturor românilor o mai mare iubire de ţară, o mai mare dorinţă de liberate, acum s-a găsit nemernicul pitic de la Externe (M. Sturza) să vie cu un ordin draconic şi să aresteze pe un ofiţer, pentru că a lăsat să se vază iubirea lui de ţară"[3].

În acelaşi timp ajunge şi vestea închiderii şcolilor româneşti din Transilvania, cu suspendarea subvenţiilor române — fapt ce are un ecou puternic în toată presa română : „Drapelul", „Dreptatea", „Epoca", „Timpul", „Adevărul" şi care acuzau pe Sturza de trădare.

Ziarul „Opinia" din 3 mai 1898 lansa îndemnul : „Tu ! 3 mai, fii simbolul unirii şi a îmbărbătării neamului românesc". „Serbarea de 3 mai a fost impunătoare la Iaşi. După cum mişcătoare au fost imnurile ridicate pentru odihna eroilor căzuţi ;.. după cum impunătoare şi potrivite împrejurării au fost discursurile la Ştefan cel Mare, tot aşa de pioasă era să fie salutarea pe care fiecare manifestant vroia s-o aducă colonelului Teişanu, victima sentimentelor lui şi a noastră a tuturor"[4].

---

[2] „Evenimentul", 30 aprilie 1898, art. „Presa şi colonel Teişan".
[3] „Evenimentul", 1 mai 1898.
[4] „Evenimentul", 5 mai 1898.

Iată cum au decurs evenimentele din Iaşi în acele zile de frămîntări, relatate tot de „Evenimentul" din 5 mai 1898 şi redate aici în parte: „În dimineaţa memorabilă, la ora 9,30 Aula Universităţii şi toată curtea era plină de lume. De aici cortegiul porneşte spre statuia lui Ştefan cel Mare. Gheorghe Mihăileanu, delegat bucureştean, începe seria discursurilor vorbind despre însemnătatea zilei de 3 mai 1848, în care fraţii noştri s-au adunat pe Cîmpia Blajului, pe care au numit-o „Cîmpia Libertăţii" pentru a revendica drepturile lor naţionale". Amintind despre Avram Iancu, S. Bărnuţiu, A. T. Laurian, şi alţii, se preciza: „Anul 1848 a fost timpul în care toate popoarele s-au ridicat, luptînd pentru principii liberale, naţionale, democratice. Pentru că mă găsesc la Iaşi, oraşul care a făcut sacrificii mari pentru realizarea Unirii Principatelor române, termin cu cuvintele unui mare patriot: Pe cine a unit dumnezeu, nici o mînă omenească nu poate desface. Sîngele apă nu se face. Nu pot părăsi tribuna aceasta fără a aduce omagiu unui bun român, concetăţean al dvs., care suferă pedeapsă pentru cauza românismului — colonel Teişanu".

De aici, manifestaţii spontane în faţa locuinţei colonelului: „N-am voit să facem scandal, ci numai să aducem un omagiu luptătorului Teişanu", a spus unul din vorbitori. Doar după intervenţia brutală a jandarmeriei şi transportarea colonelului la închisoarea din Roman, manifestanţii au putut fi dispersaţi, după o încăierare şi cîţiva răniţi.

După amiază la orele 14, are loc un alt miting în aula Universităţii, unde vorbeşte A. D. Xenopol. După ce arată dreptul istoric al românilor asupra ţinuturilor transcarpatine, profetic spune: „În curînd, barca habsburgică se va sfărîma, salvînd popoarele azi obijduite. Pînă atunci, e datoria noastră ca să ajutăm pe românii de dincolo".

Apoi a vorbit profesorul I. Paul, al cărui discurs era adresat tinerimii. „Simţire, inimoşie şi durere de suflet, iată ce a fost discursul domnului Paul: sînt dascăl şi în pedagogie se spune că toate învăţămintele să plece de la apropiat la depărtat; să lăsăm umbrele strămoşilor noştri, să vorbim de noi.. Tinerime! Colonelul Teişanu stă la temniţă. Să nu mergem la Teişanu că l-am mîhni, dar să mergem la Domnul Ştefan şi să-i spunem: un soldat de-ai tăi s-a rătăcit în armata noastră; unul singur şi acela stă în temniţă. Să mergem la Ştefan cel Mare, care prin ochii lui de bronz ne va vedea, care prin urechile lui de tuci va auzi numele soldatului său: colonel Teişanu"[5].

În încheiere, Densuşanu mulţumea, în numele fraţilor de dincolo, pentru solidaritatea care au arătat-o: „Nedreptăţile le vom suferi mai cu tărie şi mai cu nădejde".

Fămîntările din acele zile de la Iaşi au avut un răsunet adînc în Capitala ţării. La Adunarea deputaţilor (4 mai — 14 mai 1898) au fost luate în aprige discuţii, cele petrecute la Iaşi cu ocazia serbărilor zilei de 3 mai.

Virulentul atac lansat de deputatul Scorţescu reliefa latura reacţionară, antipatriotică a guvernului Sturza, demonstrînd logic că antipatriotică era suspendarea subvenţiilor pentru şcolile române din Transilvania, iar că piesa „Visul" jucată încă din 1894 la Roman şi Severin, nu putea dintr-odată să devină antipatriotică la distanţă de numai patru ani şi tocmai atunci cînd se aniversau 50 ani de la „epocala adunare de pe Cîmpia Blajului". (Consemnarea furtunoaselor şedinţe din Camera deputaţilor în jurul acestei probleme se află la Arhivele Statului din Iaşi).

Fapt cert este că avîntul patriotic din acele zile a fost cu totul deosebit şi că atitudinea colonelului Gh. Teişanu se înscria în frontul luptei pentru realizarea idealului al unităţii naţionale a poporului nostru.

[5] „Evenimentul", 5 mai 1898.

IASSY LE PRINTEMPS DE 1898

Résumé

On décrit la 50-ème anniversaire à Iassy de la grande Assemblé patriotique de Blaj (3 mai 1848). Les extraits de la presse contemporaine démontrent l'esprit patriotique qui régnait d'un côté et de l'autre des Carpathes pour l'accomplissement de notre idéal séculaire : l'union des tous les roumains.

Dans ce contexte, on relève l'atitude patriotique du colonel Gh. Teişanu de Iassy, l'auteur d'une allégorie historique „Un rêve", présenté, an avril 1898, sur la scène du Théâtre National de Iassy. Le colonel, chef d'état-major, a été arreté. Au devant de son demeure ont été organisé démonstrations de sympathie que les gendarmes l'ont dispersées.

L'auteur de cet article c'est la fille du colonel Gheorghe Teişanu. Elle a utilisé des documents d'archive mais aussi des dattes biographique. Elle présente un vif tableau de Iassy en avril-mai 1898.